

Mgr. Margita Rácová
sociální pracovnice

Sociální práce
v sociálně vyloučených lokalitách
v České republice.

Základní témata

1. Definice sociálního vyloučení.
2. Sociální vyloučení Romů v ČR a SR.
3. Orgány a organizace participující na procesu sociálního začleňování a jejich nástroje.

Definice sociální exkluze

Sociální vyloučením (exkluzi) rozumíme proces, kdy jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňovány na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou dostupné ostatním členům společnosti.

Příčiny, které sociální vyloučení způsobují:

- vnější a vnitřní

Vnější příčiny (vlivy) sociálního vyloučení jsou to příčiny strukturální, vyplývají s jednání lidí, kteří se nacházejí vně sociálního vyloučení.

Mezi takové příčiny patří především: trh práce a jeho charakter, bytová politika, praxe samospráv ve vztahu k sociální oblasti, rasismus a diskriminace na základě rasy, etnicity, národnosti atd.

Lze analyticky rozlišit dimenze či mechanismy sociálního vyloučení:

- **Ekonomické** – které provází chudoba a marginalizace na trhu práce, nezaměstnanost, nízký a nepravidelný příjem, sekundární trh práce.
- **Sociální** – které znemožňuje individuálním či kolektivním aktérům podílet se na společenských aktivitách a ústí v jejich separaci a izolaci.
- **Politické** – které představuje nízká či žádná účast na občanských a lidských právech.
- **Prostorové vyloučení** – separace nebo segregace
- **Kulturní, etnické** – brání společnému sdílení kulturního kapitálu a kulturní participaci vůbec.

Tyto dimenze jsou navzájem propojeny, rozlišení je čistě analytické.

Odlišné vzorce chování

- Lidé žijící na okraji společnosti se přizpůsobují podmínkám sociálního vyloučení, a osvojují si specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. Proto někdy bývá soužití na první pohled problematické.

Kdo nejčastěji padá do pasti sociálního vyloučení v ČR

- Lidé dlouhodobě nezaměstnaní
- Lidé etnických menšin, zejména chudí Romové
- Cizinci-migranti (Vietnamci, Ukrajinci, Mongolové a další)
- Lidé s nízkými příjmy, závislí na státní sociální podpoře
- Chudí důchodci, invalidi

Prostorové vyloučení a jeho formy

Prostorová (residenční) segregace (vyloučení) je jedním ze základních a nejviditelnějších projevů sociální exkluze.

- Prostorové vyloučení dobrovolné – residenční separace na základě sociokulturních charakteristik
- Prostorové vyloučení nedobrovolné – segregace/na základě etnicity nebo ekonomického statusu, vytěsňování a vystěhovávání majoritou, mimo většinovou společnost

Romové

- Romové jsou českou populací vnímáni primárně jako příslušníci odlišného etnika a teprve sekundárně jako občané (oni ne my) a veřejnost je posuzuje především podle předpokládané ochoty k asimilaci (stát se stejnými jako my).
- Romové nepochybně jsou podle přijaté definice ve vysokém stupni rizika sociálního vyloučení: častěji než ostatní jsou nezaměstnanými a chudými, jejich děti navštěvují velmi často zvláštní školy, atd....

Profesionální, nezaujatý, odborný přístup

- Bez objektivního studia romské kultury není možné rozpoznat pravé prvky romské kultury, nebo kultury jiného etnika.
- Vnímaní odlišných hodnot etnických menšin a respektování kulturních odlišností nám přinese duchovní a lidské obohacení (bezkonfliktní vztahy).
- Nezaujatý postoj může pomoci řešit nejenom rasové problémy, ale i sociální a ekonomické.

V ČR žije přibližně 200 000 Romů,
na Slovensku kolem 500 000 Romů

Jsou integrováni nebo žijí v sociálně
vyloučených lokalitách.

Podle některých odhadů žije až 80 % českých Romů ve městech, zatímco na Slovensku žije naopak až 80 % Romů na venkově.

Dopady sociálního vyloučení

- Nevyhovující bytové podmínky
- Nekvalitní životné prostředí veřejné i soukromé
- Špatná dopravní dostupnost
- Vyšší míra kriminality a dalších rizikových jevů (lichva, prostituce, drogy atd.)
- Minimální sociální vazby na majoritní společnost (nízká sociální kontrola)
- Degradace území (vystěhovávaní původních obyvatel-vznik tzv. chudinských čtvrtí, kterých se majorita vyhýba)

Orgány a organizace participující na procesu sociálního začleňování a jejich nástroje.

1. Rozvojové programy koncepce politiky vlády, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství (v různém rozsahu aplikované do praxe):
2. Výbor rady vlády pro záležitosti romské komunity.
3. Funkce koordinátora romských poradců na krajích.
4. Agentura pro sociální začleňování (lokální partnerství, situační analýzy, projektové poradenství).
5. Neziskové a příspěvkové organizace poskytující sociální služby.

Nástroje sociální inkluze

- Terénní programy - státní úřady, neziskové organizace – dle standardů poskytovatelů sociálních služeb .....
- Komunitní sociální práce – Komunitní plánování obce (mizivá participace uživatelů sociálních služeb, kompenzují poskytovatelé sociálních služeb příspěvkové organizace nebo neziskové organizace)
- Azylové bydlení
- Sociální poradenství, jiné odborné poradenství (právní, psychologické, zdravotní)
- Asistence prevence kriminality
- Vzdělávání a kurzy, doučování (pedagogický asistenti)
- Nízkoprahová centra
- Volnočasové aktivity
- Kulturní, společenské a komunitní akce

Použita a doporučena literatura

- Mgr. Ladislav Toušek (FF ZČU): Sociální vyloučení a prostorová segregace, <http://antropologie.zcu.cz/socialni-vylouceni-a-prostorova-segregace>
- Hana Frištenská, Petr Víšek: O Romech (Na co jste se chtěli zeptat) Manuál pro obce, Praha duben 2002
- Úřad vlády České republiky, VeryVision s.r.o.: Identifikace sociálně vyloučených lokalit a zpracování jejich mapy ve městě Brně, listopad 2008
- Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách: Strategie boje proti sociálnímu vyloučení v romských lokalitách, Výstupy z činnosti pracovních skupin – návrhy opatření (pracovní verze k připomínkám), leden 2011
- Mareš, P.: (2000). Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. Sociologický časopis, 2000, Vol. 36 (No. 3: 285-297). http://sreview.soc.cas.cz/upl/archiv/files/376_285MARES.pdf
- Matoušek O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Praha 2003, ISBN 80-7178-548-2
- DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

Děkuji za pozornost.